

# A gépek nem beszélnek

## *A keresőmotor-szolgáltatók találati listája mint szólás az Egyesült Államok jogfelfogása tükrében*

NAVRATYIL ZOLTÁN\*

### 1. Bevezetés: Az Európai Unió Bíróságának döntése

2014-ben az Európai Unió Bírósága mérföldkőnek tekinthető döntést hozott az internetes keresőmotor-szolgáltatók tevékenységének tárgyában,<sup>1</sup> amely azonban – legalábbis jelenleg úgy tűnik – gyökeresen ellentétes a szólás szabadságának egyesült államokbeli felfogásával.

Történt ugyanis, hogy egy spanyolországi napilap nyomtatott változata még 1998-ban egy társadalombiztosítási tartozásból eredő hatósági foglalással kapcsolatos ingatlanárveréssel összefüggésben két közleményt tett közzé. A közleményekben az érintett személy – bizonyos Mario Costeja González – tulajdonosként és név szerint megemlítve szerepelt. Később a kiadó a napilap elektronikus változatát is elérhetővé tette az interneten. 2009-ben González a napilap kiadójához fordult, sérelmezvén azt, hogy ha a Google keresőjébe beírja a teljes nevét, a találatok között a napilapnak az ingatlanárveréssel kapcsolatos közleményeket tartalmazó oldalai szerepelnek. Azt állította, hogy a társadalombiztosítási tartozásból eredő foglalás már évekkel ezelőtt rendeződött és megszűnt, így ennek az információnak már nincs relevanciája. A kiadó válaszában arra hivatkozott, hogy nem törölhetik González adatait, mivel azoknak a közzétételét a spanyol szociális és munkaügyi minisztérium rendelte el, tehát jogszerűen szerepelnek a napilap internetes kiadásában. Ezek után 2010-ben González azzal a kéréssel fordult a Spanyolországban működő Google-irodához, a Google Spainhez, hogy utó- és vezetéknevének a Google keresőjébe történő beírásakor a keresési találatok között ne jelenjenek meg a napilapra mutató linkek. A Google Spain megküldte a kérelmet az egyesült államokbeli székhelyű Google Inc. részére, mivel álláspontja szerint az anyavállalat az, amely az internetes keresőszolgáltatást nyújtja, így annak is kell a kérelmet elbírálnia. Az érintett panasszal fordult a spanyol adatvédelmi hatósághoz is, kérelme a kiadó és a Google ellen irányult. Egyrészt kérte, hogy kötelezzék a *kiadót* arra, hogy anonimizálja a közleményt, vagy alkalmazzon a keresőmotorok által biztosított eszközöket a személyes adatai védelme érdekében. Másrészt kérte, hogy

\* Egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar. E-mail: navratyil.zoltan@jak.ppke.hu. A cikk megírásának alapjául szolgáló kutatást az MTA BTK Médiatudományi Kutatócsoportja támogatta.

<sup>1</sup> C-131/12. sz. a *Google Spain SL és Google Inc. kontra Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) és Mario Costeja González* ügyben 2014. május 13-án hozott ítélet [EBHT-ban még nem tették közzé].

kötelezzék a *Google Spain* vagy a *Google Inc.*-t adatainak törlésére vagy elrejtésére, hogy ezen adatok ne legyenek láthatóak a keresési találatok között, és ne kapcsolódjanak a napilap link-jeihez.<sup>2</sup>

A spanyol adatvédelmi hatóság helyt adott az érintett által a *Google Spain* és a *Google Inc.* ellen benyújtott panasznak, s adatkezelésnek minősítette a keresőmotor-szolgáltatás során végzett tevékenységet a spanyol nemzeti jog alapján. A hatóság tehát megállapította a jogsértést, s kötelezte a Google-t az adatok törlésére, s el is tiltotta a szervezetet a jövőbeli esetleges jogsértésektől. A hatóság szerint minden személynek – aki nem közszereplő, vagy személye nem tart közérdeklődésre számot – joga van ahhoz, hogy a róla szóló információk és adatok eltávolítását kérje az internetről.<sup>3</sup> A *kiadóval* szemben benyújtott panaszt azonban a hatóság elutasította. Ennek indoka az volt, hogy az adatoknak a napilapban történő közzététele jogilag megengedett volt, azt a hatályos jogszabályok alapján egy minisztérium rendelte el azért, hogy a lehető legnagyobb nyilvánosságot biztosítsák az árverésnek, s az árverési vevők minél nagyobb számban vegyenek azon részt. Tehát a napilap és kiadója tekintetében a név megjelenítése jogszerű volt, így annak későbbi eltávolítása nem kérhető.

A Google Spain és a Google Inc. az adatvédelmi hatóság által hozott határozat megsemmisítése iránti keresetet nyújtott be a spanyol bírósághoz, amely végül előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordult az Európai Unió Bírósága felé.<sup>4</sup>

A Bíróság döntésének lényege szerint a keresőmotor-szolgáltatót – így a Google-t – *adatkezelőnek* kell tekinteni a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló 95/46/EK irányelv alapján.<sup>5</sup> Összességében tehát elmondható, hogy a döntés értelmében a Google működtetője köteles arra, hogy egy személy nevére való keresés nyomán megjelenő találati listáról törölje a harmadik fél által közétett és e személlyel kapcsolatos információkat tartalmazó weboldalakra mutató linkeket. Azaz az érintett személynek joga van a feledésbe merüléshez (right to be forgotten), ahogy azt a Bíróság kifejezetten meg is fogalmazta. Ez a helyzet abban az esetben is, ha a nevet vagy az információt korábban nem törölték a forrásoldalakról, és adott esetben akkor is, ha önmagában a forrásoldalakon történő közzététel jogszerű volt.

Az uniós Google-ügy sajátosságai következtében a *kontinentális* és az *egyesült államokbeli* szólásszabadság-felfogás igencsak aktuális kérdéseket vethet fel, amely további összefüggésekre világíthat rá a keresőmotor-szolgáltatókkal kapcsolatban. Az Egyesült Államokban ugyanis – ahogy a későbbiekben látni lehet majd – mind elméleti, mind gyakorlati téren megerősített

<sup>2</sup> David LINDSAY: The 'Right to be Forgotten' by Search Engines under Data Privacy Law: A Legal Analysis of the Costeja Ruling. 6 *Journal of Media Law* (2014) 159., 160–161.; Jääskinen főtanácsnok indítványa a C-131/12. sz. ügyben (2013. június 25.), 20–21. pont.

<sup>3</sup> Pere Simón CASTELLANO: A Test for Data Protection Rights Effectiveness: Charting the Future of the 'Right to Be Forgotten' under European Law. 19 *The Columbia Journal of European Law Online* (2012) 1., 3.

<sup>4</sup> Jääskinen főtanácsnok indítványa a C-131/12. sz. ügyben (2013. június 25.), 23. pont.

<sup>5</sup> A továbbiakban: Irányelv. Az Irányelv 2. cikk *d)* pontja szerint „adatkezelő” az a természetes vagy jogi személy, hatóság, intézmény vagy bármely más szerv, amely önállóan vagy másokkal együtt meghatározza a személyes adatok feldolgozásának céljait és módját; ha a célokat és módokat egy adott nemzeti vagy közösségi jogszabály határozza meg, az adatkezelőt vagy a kinevezésére vonatkozó külön szempontokat ez a nemzeti vagy közösségi jogszabály jelöli ki.

nyert, hogy egy keresőmotor-szolgáltató által a felhasználó kérése nyomán megjelenített *találati lista*, keresési eredmény szólásnak, közlésnek, véleménynek minősül, amely az Első Alkotmánykiegészítés hatálya alá tartozik.

## 2. Az internet és a keresőmotor-szolgáltatók tevékenysége

Talán érdemes röviden kitérni arra, hogy miben is áll egy keresőmotor-szolgáltató által végzett szolgáltatás lényege, mi vezethet odáig az Egyesült Államok jogfelfogásában, hogy egy automatizált módon megjelenített találati lista, keresési eredmény szólásnak minősüljön.

### 2.1. A szólásszabadság utópiája?

Elsőként megkockáztatható a kijelentés, hogy a keresőmotorok kulturális, gazdasági, politikai életünkre való befolyása eltörpíti a hagyományos nyomtatott és elektronikus sajtó hatását, hiszen vezető szerepet töltenek be az internetes információáramlásban.<sup>6</sup> Korábban, az internet elterjedését megelőző időszakban ugyanis ilyen nem létezett, a média működése a 20. század végéig e téren két szereplőt tételezett fel, a nyomtatott vagy elektronikus sajtót és annak közönségét, s a sajtó feladata volt az, hogy információt juttasson el a közönséghez. Óriási média-birodalmak születtek, amelyek a közönséget többé-kevésbé *passzív* fogyasztónak, befogadónak tekintették. Ugyanakkor e rendszerben nem feltétlenül jutott el a szólás, az információ a célközönséghez, illetve csak az jutott el, amelyiket az adott médiavállalkozás saját gazdasági és egyéb szempontjaira is tekintettel eljuttatta.<sup>7</sup> S valóban, nehezen képzelhető el, hogy e struktúra a pezsgő „vélemények piacát” mozdította volna elő.

Mindez azonban a 20. század végén, az *internet* kialakulásával megváltozott, az információ áramlását ellenőrzésük alatt tartó központi entitások helyett – illetve mellett – az internet egy ténylegesen nyitott és decentralizált rendszert tett lehetővé.<sup>8</sup> Sokan a *szólásszabadság utópiájának* eljöttét vélték felfedezni benne, s ennek megfelelően az állami be nem avatkozás eszméit hirdették.<sup>9</sup>

Hamar kiderült azonban, hogy az internet információs bőséghez vezet – információs „szmog”-hoz –, amely már nem segíti, hanem sokkal inkább gátolja a tájékozódást, a felhasználó számára releváns információ megszerzését. Másrészt pedig – ebből fakadóan – a véleményt nyilvánító legfontosabb célja, hogy minél inkább felhívja magára minél több felhasználó figyelmét. Ez utóbbi viszont jobbára megint csak a szervezett médiavállalatoknak kedvez, hiszen ők vannak abban a helyzetben, hogy különböző eszközökkel a felhasználók érdeklődését magukra

<sup>6</sup> Oren BRACHA – Frank PASQUALE: Federal Search Commission? Access, Fairness, and Accountability in the Law of Search. 93 *Cornell Law Review* (2008) 1149., 1150.

<sup>7</sup> Uo., 1153.

<sup>8</sup> Uo., 1155.; Julie ADLER: The Public's Burden in a Digital Age: Pressures on Intermediaries and the Privatization of Internet Censorship. 20 *Journal of Law and Public Policy* (2011) 231., 234.

<sup>9</sup> Andrew TUTT: The New Speech. 41 *Hastings Constitutional Law Quarterly* (2014) 235., 285.

és az általuk közvetített információkra irányítsák: reklámokkal, hirdetésekkel, jobb és látványosabb minőséget lehetővé tevő technikai fejlesztésekkel stb. Tehát formálisan ugyan mindenki egyenlő a véleménynyilvánítás képességét, lehetőségét illetően, de a szervezett médiavállalkozások domináns pozíciója mindenkinél erősebben fejtheti ki hatását az interneten is.<sup>10</sup>

Mégis, ha a véleménynyilvánítás szabadságának utópiája nem is valósult meg az internet kialakulása révén, de mindenképpen új dimenziókat és tereket nyitott a szólásszabadság területén azzal, hogy az internet a tömegkommunikáció eszköze lett.<sup>11</sup>

## 2.2. Az internet ellenőrzésének technikai módja

Tényként kezelhető, hogy jogilag szinte lehetetlen az internetet egy mindenre kiterjedő ellenőrzés alá vonni, hiszen nem központosított rendszer szerint működik, s folyamatosan, viszonylag olcsón és anonim módon lehet követhetetlen mennyiségű információt közölni és továbbítani.

E tekintetben merülhet fel az ellenőrzésnek a technikai módja, amely az információ ún. *kimeneti pontjainak ellenőrzésén* alapul. Maga a technológia, amelyre az internet épül, különböző infrastruktúrák, hardverek és szoftverek alkotta csomópontok összessége, s mivel nincs központja – nincs például egy „központi” számítógép –, a *technikai alkotóelemeket ellenőrző szereplők* akadályokat, szűrőket, gátakat tudnak kialakítani, amelyek az információ kimeneti pontjainál – így a célközönségnél, a befogadó félnél – fejtik ki hatásukat. Ezzel pedig az információ-áramlás a decentralizált interneten is befolyás alatt tartható. Emellett persze az internet technikai struktúrája fejleszthető, alakítható, ami különböző szempontok szerint – akár jogi eszközök igénybevételével – szintén befolyásolhatja az információ áramlását.

Az információ kimeneti pontjainak ellenőrzése azonban ismét ráirányította a figyelmet arra a jelenségre, hogy a kimeneti pontokat ellenőrző szereplők a vélemények új *közvetítőivé* léptek elő, s hasonló szerepet töltenek be – akár együtt is működve velük –, mint korábban a centralizált erőterben működő médiavállalkozások, tehát számtalan lehetőségük van, hogy saját érdekeik és szempontjaik szerint, domináns pozícióból meghatározó erőfőlnyét érvényesítsenek. S – nem meglepő módon – ezek közé az új közvetítők közé sorolhatók a keresőmotor-szolgáltatók, amelyeknek döntő szerepük van az interneten fellelhető végtelen mennyiségű információ kezelésében és a felhasználó számára való megjelenítésében. Ebből fakadóan óriási hatalmat is jelent vagy jelenthet mindez,<sup>12</sup> ahogyan a korábbi, az internetkorszakot megelőző világban, most is a gazdasági, piaci érdekeké a főszerep, s a fogyasztói szemlélet ugyancsak a régi.

<sup>10</sup> BRACHA–PASQUALE i. m. (6. lj.) 1158–1159.

<sup>11</sup> Christopher S. YOO: Free Speech and the Myth of the Internet as an Unintermediated Experience. 78 *The George Washington Law Review* (2010) 697., 701., 703.

<sup>12</sup> BRACHA–PASQUALE i. m. (6. lj.) 1161–1163.

### 2.3. A keresőmotor-szolgáltatók elfogultsága, részrehajlása

Mindezzel kapcsolatban mára már rendszeresen merülnek fel a keresőmotor-szolgáltatók – mint az internet bábeli bibliotékájának mindentudó könyvtárosai<sup>13</sup> – *elfogultságával, részrehajlásával* (search engine bias) kapcsolatos kérdések.

Elvileg, általánosságban minden keresőmotor-szolgáltató elfogult és részrehajló, hiszen weboldalakot indexál, rangsorba rendezi őket, ami valakinek kedvez, valakinek nem. E műveleteket technikailag algoritmusok segítségével hajtja végre. Sokféle szempontot figyelembe lehet venni az algoritmusok megalkotása során is, de ennek eredménye is az lesz, hogy egyes weblapok – információk, vélemények – kiemelkednek a többi közül, mások pedig egyáltalán meg sem jelennek.<sup>14</sup> Több esetkört lehet e téren elhatárolni egymástól, amelyek illusztrálására szolgálnak a későbbiekben bemutatott jogesetek is:

- a keresőmotor-szolgáltató a találati listában, a keresési eredmények között nem jelenít meg egy adott weboldalt;
- a keresőmotor-szolgáltató egy adott weboldalt a találati listában, a *rangsorban* (PageRank) hátra- vagy hátrébb sorol;<sup>15</sup>
- a keresőmotor-szolgáltató visszautasítja egy adott weboldal arra irányuló kérését, hogy kulcsszó szerinti hirdetést tegyen közzé.<sup>16</sup>

Viszont mindezen jelenségek ellenére egy keresőmotor-szolgáltatás igénybevétele nélkül elképzelhetetlen az interneten való tájékozódás.<sup>17</sup>

<sup>13</sup> Viva R. MOFFAT: Regulating Search. 22 *Harvard Journal of Law & Technology* (2009) 475., 476.

<sup>14</sup> BRACHA-PASQUALE i. m. (6. lj.) 1168.; James GRIMMELMANN: The Structure of Search Engine Law. 93 *Iowa Law Review* (2007) 1., 21.

<sup>15</sup> A „PageRank” röviden azt jelenti, hogy egy adott weboldal annál értékesebb, minél több másik weboldal mutat rá, linkeli, s ezek közül is a már magas PageRank-értékkel rendelkező oldal linkelése ér többet. Ezáltal az adott weboldal egy keresőmotor-szolgáltató találati listájának a sorrendjében sokkal előrébb szerepelhet, mint egy alacsonyabb PageRankkel rendelkező weboldal. Ahhoz, hogy az online szférában is létezzon valaki, eleve elengedhetetlen, hogy keresőmotorok indexálják, megjelenítsék az adott weboldalt. BRACHA-PASQUALE i. m. (6. lj.) 1164.; Michael J. BALLANCO: Searching for the First Amendment: An Inquisitive Free Speech Approach to Search Engine Rankings. 24. *Civil Rights Law Journal* (2013) 89., 102.

<sup>16</sup> Ennek lényege, hogy például a Google AdWords szolgáltatása alapján egy adott honlap üzemeltetője hirdetést helyezhet el a Google felületén, amely akkor jelenik meg, ha bizonyos – az adott hirdető szolgáltatásával összefüggő – kifejezéseket gépel a felhasználó a keresőmezőbe. A Google e szolgáltatásáért való fizetés többféle formában jelenhet meg, például hogy csak akkor kell fizessen a hirdető, ha a felhasználó rá is kattint a hirdetésre, vagy telefonon lép kapcsolatba a hirdetővel. Jennifer A. CHANDLER: A Right to Reach an Audience: An Approach to Intermediary Bias on the Internet. 35 *Hofstra Law Review* (2007) 101., 1109.; magának a szolgáltatásnak többféle változata lehetséges. GRIMMELMANN (2007) i. m. (14. lj.) 11–12.

<sup>17</sup> MOFFAT i. m. (13. lj.) 479.

### 3. Szólás-e a találati lista, a keresési eredmény? – Az Egyesült Államok jogfelfogásának elméleti háttere

Az Egyesült Államokban a keresőmotor-szolgáltatók által végzett szolgáltatás szempontjából, valamint a szólásszabadság és az információáramlás az internet adta lehetőségeit tekintve egyrészt felmerül a kérdés, hogy egészen pontosan ki az, aki a közlést megfogalmazza. Hogyan lehet megítélni ebből a szempontból a keresőmotor-szolgáltatók által használt algoritmusokat, az – elvileg – automatikusan generált tartalmakat?<sup>18</sup>

A warholi mondás e helyen átértékelhető akként, hogy a jövőben mindenki híres lehet 15 mikromásodpercre, ha magas ranghelyet ér el a Google-on. Ami azt jelenti, hogy ha a keresőmotor-szolgáltató nem jelenít meg valakit a találati listájában, vagy jelentős mértékben hátrasorolja, akkor az adott személy, vállalkozás mások számára egyszerűen láthatatlanná válhat.<sup>19</sup> Kérdés, hogy ezért felelőssé tehető-e a keresőmotor-szolgáltató?

#### 3.1. A „közvetítőelmélet”

Egyrészt ki lehet indulni abból az elméletből – nevezzük „közvetítőelmélet”-nek –, hogy a keresőmotor-szolgáltató csupán közvetíti, megjeleníti a mások által megfogalmazott közléseket, tartalmakat – tehát itt mások, és nem a keresőmotor-szolgáltató a közlő fél. Az csupán mások közlését közvetíti a közönség felé, s mindezt mechanikusan és objektív módon teszi, legalábbis az elmélet szerint ez alapvető követelmény lenne.

A „közvetítőelmélet” talán abban hibázik, hogy ténynek tekinti az egyes weboldalak fontosságát, relevanciáját, amikor azok a találati lista rangsorában megjelennek. Továbbá ebből fakadóan teljesen figyelmen kívül hagyja a felhasználói oldalon megjelenő cselekvéseket, mint például a felhasználóknak a keresőmotor-szolgáltatás igénybevétele során az interneten való kereséssel elérendő céljait.<sup>20</sup>

#### 3.2. A „szerkesztéselmélet”

Másrészt adott az ún. „szerkesztéselmélet”, amely alapján maga a keresőmotor-szolgáltató a közlő fél, amikor – emberek által létrehozott algoritmusok segítségével – a felhasználó keresési kérelmére véleményt fogalmaz meg, hogy melyek lehetnek a felhasználó számára a releváns találatok, s hogy ezek milyen sorrendben jelenjenek meg a felhasználói felületen. Ez utóbbi tekintetében a szolgáltató fogadja a felhasználó kérését, kérdését – a felhasználó tulajdonképpeni célját –,

<sup>18</sup> Josh BLACKMAN: What Happens if Data is Speech. 16 *Journal of Constitutional Law Heightened Scrutiny* (2014) 25., 27.

<sup>19</sup> Uo., 30.

<sup>20</sup> James GRIMMELMANN: Speech Engines. 98 *Minnesota Law Review* (2014) 868., 931.

majd erre tekintettel a weblapok közötti rangsorolást végez, melyet lehet úgy tekinteni, hogy *javaslatot* tesz a felhasználónak, hogy mely weboldalakat látogasson meg mindenképpen célja eléréséhez, s melyeket hagyhat nyugodtan figyelmen kívül.<sup>21</sup>

Azaz az elmélet lényege, hogy a keresőmotor-szolgáltatók olyan médiavállalkozások, amelyekben belül „*szerkesztői döntések*” születnek arról, mi jelenjen meg a közönség számára. Igaz, hogy a szolgáltató technikai algoritmusokat használ tevékenysége során, de az algoritmusokat emberek alkotják meg különböző szempontok szerint. Így a szolgáltatók nem tekinthetők pusztán mechanikus közvetítőknél, hanem emberi és szubjektív kritériumok szerint járnak el a találati lista megjelenítése során.

A „*szerkesztéselmélet*” támogatói nem a harmadik személyek, weboldalak közléseit veszik alapul, hanem a keresőmotor-szolgáltatók harmadik személyekre, weboldalakra vonatkozó és azok megjelenítéséről szóló saját közléseit, amelyek a találati listákban öltönek testet, s amelyek ezek alapján alkotmányosan védett szólásnak minősülnek.<sup>22</sup>

### 3.3. Az állami beavatkozás lehetősége

Ezzel összefüggésben egyes egyesült államokbeli szerzők kiemelik, hogy a keresőmotor-szolgáltatók részrehajlásával, elfogultságával *demokratikus és gazdasági értékek, érdekek* sérülhetnek, külön kiemelve azoknak a pártatlansággal kapcsolatos kedvezőtlen hatásait.

A demokratikus értékek azért, mert a részrehajlás, a kimeneti pontok ellenőrzés alatt tartása a nyitottságot és a sokszínűséget sodorja veszélybe, azt, hogy mindenkinek relatíve egyenlő esélye legyen részt venni e szférában.<sup>23</sup> A gazdasági szempont alapján pedig ugyanez a gazdasági hatékonyságot veszélyeztetheti, a gazdasági szereplők tájékozott döntésének a lehetőségét vonja el, ezzel pedig a versenyt befolyásolja. Egy találati lista rangsorolása kedvező színben tüntethet fel olyan szereplőt, amely egyébként kevésbé lenne népszerű, s a fejlettebb és tőkeerősebb szereplők dominanciájának biztosíthat szilárdabb talajt.<sup>24</sup> Ebből fakad, hogy egyes szereplők ki is szorulhatnak a szólásszabadság e területéről. Továbbá a felhasználói autonómiát is sértheti, korlátozhatja mindez.

Egy egyszerű példával illusztrálva, mivel a keresőmotor-szolgáltatók piacára meglehetősen nehéz betörni, így az ott működő szolgáltatók komoly erőfölény birtokában vannak. A felhasználók pedig a keresőmotorok segítségével jutnak hozzá a számukra szükséges információhoz, s kétségtelen, hogy a találati lista első oldalán szereplő vagy a rangsorban előrébb álló weboldalakra mutató linket hamarabb megnyitják.<sup>25</sup> S ezzel nyilvánvaló, hogy a keresőmotor-szolgáltatók befolyásolják az információ szabad áramlását.

A fenti megfontolások abból a szempontból talán igazak is, hogy az algoritmusok használata, működése és az algoritmusok kialakításának folyamata meglehetősen homályos képet ad,

<sup>21</sup> Uo., 873.

<sup>22</sup> Uo., 885., 889–890.

<sup>23</sup> BRACHA–PASQUALE i. m. (6. lj.) 1171–1172.

<sup>24</sup> Uo., 1173–1174.

<sup>25</sup> GRIMMELMANN (2014) i. m. (20. lj.) 891.



egy felhasználó számára nyilvánvalóan rejtve marad az, hogy a keresőmotor-szolgáltató milyen döntések alapján alkotja meg a technikai hátterét a szolgáltatásának.<sup>26</sup> Ebből fakadóan felvetődött az is, hogy a keresőmotor-szolgáltatóknak az interneten betöltött vezető szerepe és monopóliumhoz hasonló helyzete miatt valamilyen állami-kormányzati ellenőrző szervet kellene létrehozni.<sup>27</sup>

Ennek ellenére viszont sokszor hangoztatott ellenérv, hogy a keresőmotor-szolgáltatók *magánszemélyek, magántársaságok*, és nem állami-kormányzati szervek. Kifejezetten a szólásszabadság szempontjából különösen élesen jelenik meg a probléma, tekintettel arra, hogy állami-kormányzati beavatkozás az Első Alkotmánykiegészítés alapján magánszemélyek ügyeibe alkotmányos aggályokat vetne fel.<sup>28</sup> Persze el lehet azért mondani, hogy magánszemélyek esetében is például a monopóliumhelyzet s egyéb versenybefolyásoló eszközök, helyzetek kerülendők, s állami beavatkozásokkal akadályozandók meg,<sup>29</sup> itt azonban nem egyszerűen csak erről van szó, hanem a szólásszabadság egyik lehetséges gyakorlásának formájáról, amelyet nem lehet figyelmen kívül hagyni. A kérdés felvet továbbá *szerzői jogi*, illetve az *üzleti titok* körében személyhez fűződő jogi problémákat, tekintettel arra, hogy a keresőmotor-szolgáltató által alkalmazott algoritmuskészítők szerzői műnek és üzleti titoknak is minősülhetnek.<sup>30</sup>

A keresőmotor-szolgáltatók központi, állami-kormányzati szabályozása és felügyelete úgy tűnik, hogy technikailag sem lenne kivitelezhető. Mind a technológia, mind a felhasználói szokások, a keresések olyan gyorsan, folyamatosan és dinamikusan változnak, hogy egy felügyeleti rendszer képtelen lenne azt követni, s becsatornázni egy hatékony döntési mechanizmusba. Másrészt a felügyeleti szervnek a keresőmotor-szolgáltatót érintő ilyen vagy olyan döntése is elfogult és részrehajló lenne, ha nem értene egyet a keresőmotor-szolgáltató találati listájának rangsorával, s így az is valamiféle értékítéletet tükrözne ugyanúgy, ahogy a keresőmotor-szolgáltató találati listája. Nagyon nehéz, vagy inkább lehetetlen e téren – annak sajátosságaiából adódóan – objektív kritériumot találni.<sup>31</sup>

#### 4. Az Egyesült Államok joggyakorlata

Ahogy eddig is látható volt, az Egyesült Államokban a kontinentális felfogáshoz képest – amely az adatvédelem szabályaiból indul ki – teljesen eltérően ítélik meg a keresőmotor-szolgáltatások mibenlétét a szólásszabadsággal összefüggésben.

Vannak álláspontok – s ezek közül kiemelendő a Google által megbízott Eugen Volokh és Donald Falk által készített tanulmány –, amelyek szerint a keresőmotor nem tesz mást, mint szelektálja és megválogatja a találatokat annak érdekében, hogy a felhasználó számára a legoptimálisabb, leghasznosabb segítséget nyújtsa.<sup>32</sup> Igaz ugyan, hogy ehhez technikailag algoritmuso-

<sup>26</sup> BRACHA–PASQUALE i. m. (6. lj.) 1178.

<sup>27</sup> Uo., 1180–1182.

<sup>28</sup> YOO i. m. (11. lj.) 699.

<sup>29</sup> BRACHA–PASQUALE i. m. (6. lj.) 1176.

<sup>30</sup> GRIMMELMANN (2007) i. m. (14. lj.) 48.

<sup>31</sup> MOFFAT i. m. (13. lj.) 492–493.

<sup>32</sup> Benjamin EDELMAN: Bias in Search Results?: Diagnosis and Response. 7 *The Indian Journal of Law and Technology* (2011) 16., 17.



kat használ, de ezek az algoritmusok magukban foglalják a szolgáltatónál dolgozó emberek döntéseit is arról, hogy a felhasználók milyen információkat, találatokat preferálnak a szolgáltató keresőmezőjébe beírt kifejezésekre adott eredményként. S ez hasonló lehet a hagyományos nyomtatott vagy elektronikus sajtó szerkesztőségi döntéseihez arról, hogy milyen tárgyú cikkek, közlések jelenjenek meg, ki írja, szerkessze meg azokat, hol jelenjenek meg stb.<sup>33</sup> Ez utóbbi esetekben pedig fel sem merül, hogy nem szólásról van szó, amely védelmet élvez.

A különbség csak annyi, hogy a hagyományos nyomtatott vagy elektronikus sajtó a szerkesztők által válogatott és rendszerezett anyagot közli, míg a keresőmotor-szolgáltató válogatott és rendszerezett linkeket közöl a mások által már válogatott és rendszerezett, az internetre felkerült anyagokhoz. A szólás közege, módja, közlése eltérő, viszont sokkal könnyebben elérhető az információ a felhasználó számára, és sokkal inkább testre szabottan jelenik meg, ezáltal sokkal értékesebb is.<sup>34</sup>

#### 4.1. A kezdeti jogesetek egyöntetűsége

A keresőmotor-szolgáltató által megjelenített találati lista, keresési eredmény szólásként való felfogását több bírósági – szövetségi *alsóbírósági* – döntés is megerősíti, amelyek alapján a keresési eredmények a szólásszabadság alkotmányos – az Első Alkotmánykiegészítés hatálya alá tartozó – védelmét élvezik.

Többször támadták már például a Google-t, kifogásolva azt, hogy a felhasználó által végzett keresés bizonyos találatoknak sokkal inkább kedvez, mint más találatoknak, s ezért ez utóbbi vállalatok találatai leértékelődnek, és a versenytársakkal szemben hátrányos helyzetbe kerülnek ennek minden következményével együtt.

Az első ilyen ügyek között kell megemlíteni a 2003-as Oklahoma állambeli *Search King v. Google* ügyet.<sup>35</sup> Ebben weblapoknak a Google általi és a találati listában megjelenő rangsorolásáról volt szó. A tényállásból elegendő annyit megemlíteni, hogy a felperesi reklámügynökség kifogásolta, hogy oldalainak rangsorolását a Google megváltoztatta, így az neki jelentős keresetkiesést eredményezett. A bíróság azonban kimondta, hogy a weboldalak rangsorolása során a Google véleményt nyilvánít az adott oldalról, s teszi ezt a felhasználók keresési szokásai alapján. A keresőmotor-szolgáltató nem kötelezhető arra, hogy egyáltalán bármelyik weblap rangsorolását elvégezze, azonban ha megteszi, akkor az a saját döntése, hogy milyen elvek alapján jár el. Függetlenül attól, hogy a szolgáltató rangsorolása az adott oldalra nézve kedvező vagy kedvezőtlen, önmagában e tevékenység nem keletkeztet semmiféle kifogásolási jogot az adott oldal üzemeltetője számára. A rangsor tehát véleményt jelent, azt pedig megilleti az alkotmányos védelem.<sup>36</sup>

<sup>33</sup> Eugene VOLOKH – Donald M. FALK: Google. First Amendment Protection for Search Engine Search Results. 8 *Journal Of Law, Economics & Policy* (2012) 883., 884.

<sup>34</sup> Uo., 885.

<sup>35</sup> *Search King, Inc. v. Google Technology, Inc.* Case No. Civ-02-1457-M (W.D. Okla., Jan. 13, 2003).

<sup>36</sup> Vö. *Kinderstart.com, LLC v. Google, Inc.* Case No. C 06-2057 JF (RS) (N.D. Ca., March 16, 2007).

A tényállástól függetlenül a szólásszabadság vonatkozásában szinte mindenben azonosan foglalt állást a bíróság a 2007-es Delaware állambeli *Langdon* esetben,<sup>37</sup> amely a Google, a Yahoo és a Microsoft keresőmotor-szolgáltatásai ellen irányult. Christopher Langdon több weblapot működtetett, amelyek egy tagállam kormányának, vezetőinek visszaéléseiről szóltak, valamint a kínai kormányzat által elkövetett jogsértésekről. A felperes saját weblapjait az alperesek keresőmotor-szolgáltatásainak felületén futó reklámszöveggel népszerűsítette volna, az alperesek azonban különböző indokokra hivatkozva a reklám közzétételének nem tettek eleget. Langdon – többek között – a szólásszabadság sérelmére hivatkozott, a bíróság azonban a kereseti kérelmének nem adott helyet, ugyan a szólásszabadságra visszavezethetően, de nem a felperes, hanem az alperesi keresőmotor-szolgáltatók javára értelmezve azt. A bíróság álláspontja szerint a keresőmotor-szolgáltató – szerződéses kapcsolat hiányában – nem kötelezhető olyan tartalom, reklám futtatására, amelyet nem akar közzétenni, éppen ez sértené a szólásszabadság Első Alkotmánykiegészítésben foglalt oltalmát, amely a szolgáltatót is megilleti. Ezzel összefüggésben az is rögzítésre került, hogy a szolgáltató egy magántársaság – nem állami-kormányzati szerv –, így neki semmilyen kötelezettsége nincs a tekintetben, hogy a szólásszabadság gyakorlásának teret engedjen, azt garantálja. Tehát ő szintén e jog jogosultja, nem pedig kötelezettje, mint amilyen az állam, amelynek feladata az, hogy biztosítsa a szólásszabadság gyakorlásának lehetőségét.

#### 4.2. Napjaink joggyakorlata az Egyesült Államokban

A korábbi évekből származó eseteket napjaink bírósági – de szintén csak alsóbírósági – gyakorlata szintén megerősíti, a szólásszabadság kétséget kizáróan elsőbbséget élvez.

A 2014-es New York állambeli *Zhang v. Baidu* ügyben<sup>38</sup> a kínai demokráciáért küzdő aktivisták csoportja indított eljárást a Baidu keresőmotor-szolgáltatóval szemben. Utóbbi egy Kínában tevékenykedő, de a világ minden országából elérhető – a Google-hez hasonló – szolgáltató. A felperesek azt állították, hogy a Baidu az Egyesült Államok területén is blokkolja, cenzúrázza a Kínára vonatkozó politikai jellegű kereséseket, cikkeket, publikációkat, videókat, s minden olyan jellegű információt, amely Kínában a demokratikusabb államberendezkedés kialakítását sürgeti. A felperesek maguk is jelentettek meg számos cikket, publikációt e témában, amelyeket más keresőmotor-szolgáltatók megjelenítenek, de a Baidu nem. Ahogy azonban a korábbi ügyekben, a bíróság itt is a szolgáltató javára döntött, az érvelés is ugyanaz volt, hogy ti. a szolgáltató – emberi személyek által készített algoritmusokon keresztül – döntést hoz a megjelenítendő találatokról, s ez a döntés az övé, amely élvezi a szólásszabadság oltalmát akkor is, ha bizonyos személyek számára a döntése kifogásolható. Ráadásul a Baidu nem hallgathatja el ezeket a személyeket, az ő véleményük is megjelenik az interneten, s más keresőmotor-szolgáltató is megjeleníti azokat a találati listájában.

<sup>37</sup> *Christopher Langdon v. Google Inc., et al.* Case No. 2007 WL 530156, Civ. Act. No. 06-319-JJF (D. Del. February 20, 2007).

<sup>38</sup> *Jian Zhang et al. v. Baidu.com, Inc.* Case No. 11 Civ. 3388 (JMF) (NY, 3.27. 2014).

Visszatért a gazdasági-versenyjogi szempont is a szintén 2014-es Kalifornia állambeli *S. Louise Martin v. Google, Inc.* ügyben,<sup>39</sup> ahol a felperes szerint az általa működtetett weboldalt minden más keresőmotor-szolgáltató a rangsorban a legjobb helyeken jeleníti meg, ha a felhasználók az általa végzett szolgáltatásra keresnek rá, viszont a Google által végzett keresési eredmények között meg sem jelenik. A felperesi álláspont alapján a Google egyoldalúan kedvez bizonyos találatoknak – többek között saját cégei hirdetéseié – a keresési eredmények között, s így jelentős versenyhátrányba kerül más vállalkozásokkal szemben, szinte láthatatlanná válik a potenciális ügyfelek számára. Ahogy korábban a *Search King* ügyben, úgy itt is leszögezésre került a bíróság által, hogy a találati lista a szolgáltató véleményét tükrözi, s függetlenül annak esetleges kedvezőtlen, hátrányos mivoltától, a szólásszabadság oltalmát élvezi.

### 4.3. Következtetések – A szólásszabadság elsőbbsége az Egyesült Államokban

Az Egyesült Államokban a szólásszabadság oltalma kétséget kizáróan kiterjed az internetre és a keresőmotor-szolgáltatók által végzett tevékenységre is. A hagyományos nyomtatott vagy elektronikus sajtó esetében kiterjed azokra a szerkesztőségi döntésekre, hogy a közlések mire vonatkozzanak, miről szóljanak, és miről ne szóljanak. Senki nem mondhatja meg számukra, hogy hogyan állítsák össze a hírfolyamot, hogyan osztályozzák, rangsorolják ezeket, még akkor sem, ha ez nem mindenkinek tetszik, vagy adott esetben valaki számára hátrányos.<sup>40</sup>

A keresőmotor-szolgáltató esetében nem *közvetlenül* emberek, szerkesztők döntenek az információ megjelenéséről, hanem számítógépes algoritmusok, amelyeket viszont emberek fejlesztettek ki, s magukban foglalják már a megjelenítendő információkról szóló döntést. Ezáltal a felhasználó kényelmesen, gyorsan és szabadon hozzájut az információhoz, a szóláshoz. Egyrészt ahhoz a közléshez, amellyel a szolgáltató kifejezésre juttatja döntését arról, hogy hogyan rangsorolta és osztályozta a keresni kívánt tartalmakat, másrészt hozzájut azokhoz a közlésekhez is, amelyekre a keresőmotor szolgáltatója hivatkozik a saját közlésében.<sup>41</sup>

Ugyan nem a keresőmotor-szolgáltató hozza létre, *generálja* azokat a tartalmakat, amelyeknek a linkjeit a találati listájában megjeleníti, de maga a tartalom megjelenítése, osztályozása, rangsorolása, szelektálása már egyfajta döntést foglal magában, amely a szólásszabadság védelmét élvezi, mert a találati lista egy szerkesztett összeállítás a mások által kifejezésre juttatott közlésekről, információkról.<sup>42</sup>

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az ún. Communication Decency Act vonatkozó szakasza<sup>43</sup> lényegét tekintve kimondja, hogy a harmadik személytől származó és újraközölt információ miatt az azt közlő, közzétevő fél nem tehető felelőssé. Tehát a tartalomszolgáltató, a weboldal üzemeltetője immunitást élvez a sérelmes információk megjelenítésével szemben, így a

<sup>39</sup> *S. Louise Martin v. Google Inc.*, Case No. CGC 14 539972, in the Superior Court of the State of California, County of San Francisco (2014).

<sup>40</sup> VOLOKH–FALK i. m. (33. lj.) 887.

<sup>41</sup> Uo., 888.

<sup>42</sup> Uo., 891.

<sup>43</sup> Communication Decency Act 47 U.S.C. § 230.

keresőmotor-szolgáltató szabadságot élvez abban, hogy mely – más weboldalakra mutató vagy azokról származó – keresési eredményeket jelenít meg. Egyes szerzők fel is róják a keresőmotor-szolgáltatóknak, hogy ilyen esetekben éppen azzal szoktak érvelni, hogy nem az ő szólásukról, hanem harmadik személytől származó szólásról van szó, azaz ők csupán passzív szereplői, mintegy csatornái az eseményeknek. Jelen esetekben viszont épp fordítva, a Google – álláspontja szerint – ilyenkor aktív véleménynyilvánító szereplő, s a találati lista ezért maga is szólásnak minősül.<sup>44</sup> Lehet azonban úgy is értelmezni a helyzetet, hogy ez utóbbi körben a szerkesztői döntés csak a találati lista összeállítására vonatkozik – hiszen másra nem is vonatkozhatna –, nem pedig a találati lista alapján fellelhető, s esetlegesen jogsértő tartalomra.

## 5. A gépek nem beszélnek

Az esetek alapján kialakult bírói gyakorlatot azonban rendre *kritikai hangok* is kísérték, kísérik.<sup>45</sup> Az Első Alkotmánykiegészítés tekintetében felvetődhet a kérdés, hogy egyfajta *funkcionalista felfogás* szerint a keresőmotor-szolgáltató alapvetően nem fejez ki jelentéstartalmat, hanem célja az, hogy weboldalakra irányítsa a felhasználót,<sup>46</sup> s ez utóbbi weboldalak tartalma tekintetében a szolgáltatók nem minősülnek közlőnek vagy szerkesztőnek stb. Ez igaz abból a szempontból, hogy a szolgáltató által megjelenített linkek rangsora önmagában alapvetően eltér egy napilapban foglalt tartalomtól.

S ebből fakadhat az esetekkel kapcsolatos bíráló jogirodalmi hangvétel, miszerint a keresőmotor-szolgáltató által kifejezett szólás, tartalom nem valósít meg olyan szociális interakciót, amely a szólásszabadság alkotmányos eszméjének értékeit magában foglalná.<sup>47</sup> Annak a szólásnak ugyanis nincs értéke, nem járul hozzá a közgondolkodáshoz, közéleti vitákhoz, nem továbbít ismeretet,<sup>48</sup> és funkcionális, nem pedig dialogikus, párbeszédés, nem a kommunikációra irányul.<sup>49</sup>

Azaz, nem minden kell *védett* szólásnak minősüljön, ami szólás. Például egy terméken elhelyezett figyelmeztetés vagy termékinformáció alapvetően közlés, szólás, mégsem élvezi a szólásszabadság védelmét, ahogy egy szerződés is közlést fejez ki anélkül, hogy bármiféle köze lenne a szólásszabadsághoz, sőt, egy végrendelet nyilvánvalóan az örökhagyó valamiféle véleményét

<sup>44</sup> EDELMAN i. m. (32. lj.) 25.; BRACHA–PASQUALE i. m. (6. lj.) 1193.

<sup>45</sup> Megjegyzendő az is, hogy az ügyekben szövetségi kerületi bíróságok döntöttek, tehát csak korlátozott mértékben rendelkeznek a döntések a precedensek erejével. Továbbá e döntések rendre visszamatatnak a szövetségi Legfelső Bíróságnak a hagyományos írott vagy elektronikus sajtóval összefüggő döntéseire, s az azokban a hagyományos írott és elektronikus sajtóval, azok szerkesztői döntéseivel összefüggő érvelésre. Ezek közül kiemelendő például a *CBS, Inc. v. Democratic Nat'l Comm.* ügy (CBS v. DNC), 412 United States Supreme Court Reports (1973) 94.; a *Miami Herald Publ'g Co. v. Tornillo* ügy, 418 United States Supreme Court Reports (1974) 241.; a *Turner Broad. Sys., Inc. v. FCC* ügy, 512 United States Supreme Court Reports (1994) 622.; a *Milkovich v. Lorain Journal Co.* ügy, 497 United States Supreme Court Reports (1990) 1., s különösen a *Reno v. ACLU* ügy, 521 United States Supreme Court Reports (1997) 844.

<sup>46</sup> BRACHA–PASQUALE i. m. (6. lj.) 1193.

<sup>47</sup> Uo., 1194.

<sup>48</sup> Uo., 1196.

<sup>49</sup> Uo., 1198.

fejezi ki, amikor „rangsorolja” az örököseit. Vannak tehát olyan szóbeli és írásbeli kifejezések, amelyek esetében fel sem merül, hogy egyáltalán a szólásszabadság oltalma alá vonnánk őket, ugyanakkor vannak olyan cselekmények – például néma tüntetés, sztrájk –, amelyek szóbeli vagy írásbeli kifejezés nélkül is a szólásszabadság védelmét élvezik.<sup>50</sup> Tehát attól, hogy szólásról, közlésről beszélünk, még nem feltétlenül van létjogosultsága a szólásszabadság felhívásának.<sup>51</sup>

A hagyományos kiindulópont az, hogy vannak bizonyos szólások – mint amilyen az ún. politikai szólás, a közügyek vitájában szereplő szólás –, amelyek más szólásokhoz képest „értékesebbek”, így fokozottabban védettek. Ezekhez képest más jellegű közlés már lehet kevésbé védett, mint például üzleti célú szólás, reklám stb., s ez utóbbi kör folyamatosan bővül,<sup>52</sup> ahogyan az ügyek alapján látható volt, az egyesült államokbeli alsóbíróságok elkezdték ebbe bevonnai a keresőmotor-szolgáltatások által kifejezésre juttatott tartalmakat is.

Az *internet* elterjedésével a szólásszabadság *kiterjesztő értelmezést* vont maga után, a védelem körébe vonhatóak olyan jelenségek is, mint amilyen pusztán adatok és információk birtoklása és továbbítása, függetlenül azok formájától és céljától. Egyre kevésbé számít, hogy ezek az információk, közlések köthetőek-e meghatározott személyhez, a közlés kifejezőjéhez, vagy szólnak-e meghatározott közönséghez, befogadó személyhez.<sup>53</sup>

S ebből a szempontból igazolható a keresőmotor-szolgáltatók találati listájával kapcsolatban a szólásszabadságot hangoztatók táborának fentebb vázolt elképzelése, miszerint a szolgáltató – és azon belül pedig emberek és *nem gépek* – implicit *döntését és értékítéletét* foglalja magában a találati lista, a keresési eredmény, a rangsor.<sup>54</sup> A rangsor éppen azért rangsor, mert egyfajta véleményt és értékítéletet tükröz, tehát korántsem biztos, hogy a csupán funkcionális szerepre korlátozódik,<sup>55</sup> s pont emiatt lehet a hagyományos – technológiától mentes – szóláshoz hasonlatosnak tekinteni. Az a tény, hogy algoritmusok használata történik, még távolról sem jelenti azt, hogy maga a gép beszélne vagy fejezné ki a közlést.<sup>56</sup>

<sup>50</sup> KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai – magyar, angol, amerikai és európai összehasonlításban*. Budapest, Századvég, 2009. 121.; Tim Wu: *Machine Speech*. 161 *University of Pennsylvania Law Review* (2013) 1495., 1527.

<sup>51</sup> Robert POST: *Encryption Source Code and the First Amendment*. 15 *Berkeley Technology Law Journal* (2000) 713., 715.

<sup>52</sup> KOLTAY i. m. (50. lj.) 122, 125. Például az Egyesült Államok Legfelső Bíróságának gyakorlata szerint – s ez utóbbi hangsúlyozandó a témánk szempontjából ismertetett releváns ügyek miatt – az éjszakai bárókban zajló sztriptíz tánc a szólásszabadság védelmét élvezi. Uo., 129. De a Bíróság az erőszakos videojátékokra is kiterjesztette azt. *Brown v. Entertainment Merchants Ass'n*. 131 *Supreme Court Reporter* (2011) 2729.

<sup>53</sup> TUTT i. m. (9. lj.) 240.

<sup>54</sup> BALLANCO i. m. (15. lj.) 100.

<sup>55</sup> Uo., 105.

<sup>56</sup> Stuart Minor BENJAMIN: *Algorithms and Speech*. 161 *University of Pennsylvania Law Review* (2013) 1445., 1478.